

På Ölands södra udde ligger Ottenby naturreservat. Här rastar varje vår och höst tusentals flyttande fåglar på sin väg norr eller söder ut, dessa stora ansamlingar gör Ottenby naturreservat till en av Sveriges bästa fågellokaler. Inom reservatet finns även ett stort antal häckande fågelarter några som är ovanliga i hela landet t.ex. halsbandsflugsnappare, sommargylling, rödspov och sydlig kärnsnäppa.

Området är en del av världsarvet, Södra Ölands odlingslandskap, och är starkt präglad av hur människan har brukat markerna under tusentals år. Det stora antalet betesdjur på Schäferiängarna och markerna längs fyrvägen är tillsammans med slätter en nödvändighet för att bibehålla landskapets öppna karaktär och biologiska rikedom. Fågelliv och växter har under århundraden anpassat sig till livsvillkoren i de öppna markerna och försvinner om dessa marker växer igen.

Reservatet består av områdena: Ottenby lund, Schäferiängarna och Västra mark, dessa områden är helt skilda i sin karaktär.

Ottenby lund

Ottenby lund är idag en blandlövsskog med ek och björk som vanligaste trädslag. Området är det största sammanhängande lövskogspartiet på södra Öland. Ottenby lund som är en jaktmark med slingrande slätterängar, skogsdungar med stora ekar och fuktstråk. Fortfarande slås en del av de gamla slättermarkerna som är kvar i lunden. I stort sett alla ängarna konstgödlades upp under 1960-talet och idag är floran ganska utarmad på dessa ängar. Den lilla Kyrkängen i nordost är dock ett undantag och som undgick konstgödning. Här växer fortfarande slättergynnade arter som t ex Jungfru Marie nycklar, fläckmaskros, svinrot och jungfrulin rikligt. Ängsbruket upphörde efter andra världskriget och lunden började växa igen. Skogen har genom olika röjningar getts en mer öppen

Fornlämningar

Området vid Ottenby är mycket rikt på fornlämningar – de äldsta dateras till stenåldern. Strax söder om Ottenby kungsgård har en boplats från stenåldern hittats. Fornlämningar, som stensträngar och husgrunder, från järnåldern förekommer rikligt i området. Vid Djupvik, precis norr om Kungsgården, finns ett av Ölands största järnåldersgravfält. Gravfältet består av 275 gravar, det är en tidsskillnad på 500 år mellan de äldsta gravarna närmst Kungsgården och de yngsta gravarna i norr. Strax väster om parkeringen vid Södra lunden finns Kungstenarna, två resta stenar, som markerar ett gravfält. Ute vid kusten finns ett koniskt sjömärke av kalksten – Orminge rör. Under medeltiden var Ölands södra udde en viktig handelsplats. Vid Kyrkohamn finns spår av ett hundratal husgrunder och lämningar efter Sankt Johannes kapell som vittnar om det en gång så livskraftiga fiskeläge som under medeltiden var beläget här. Man tror att fiskepoken vid Ölands södra udde varade i 500 år.

Mellan 1784 – 1785 byggdes fyren Långe Jan vid Ölands södra udde, delar av byggnadsmaterialet till fyren hämtades från det då förfallna Sankt Johannes kapell. Jan är en kortform för Johannes och namnet på kapellet fördes därmed vidare. Fyren, Långe Jan, tändes för första gången den 1 november 1785. Fyren är 40 meter hög och har 197 trappsteg upp till toppen. Den gamla fyrvaktarbostaden vid Långe Jan har blivit matsäcksstuga. Där man kan få en inblick i fyrvaktarens och hans familjs liv medan man fikar.

Kungsstenarna

struktur och idag betas lunden inte bara av dovhjort utan de får hjälp av nötboskap. I lunden växer ett antal gamla grova ekar, de äldsta har en stamomkrets på över 400 cm och är drygt 450 år gamla. De gamla träden och lundens fuktiga klimat är av stor betydelse för den rika och unika lavfloran. De många gamla träden och den döda veden som finns i lunden bidrar även till att insektsfaunan är mycket rik med flera sällsynta arter som t ex bokoxe, grön ädelbagge och sprängticknagare. Den ovanliga fjärilen ljusgrått ängsfly föredrar den öppna lövskogen.

Om man besöker Ottenby lund i maj möts man av en otrolig fågelkör med bofink, lövsångare, grönsångare, härmsångare, trädgårdsångare, svarthätta och flera arter flugsnappare. Under försommaren finns även goda möjligheter att få höra sommargyllingens kraftfulla flöjtande. I Lundsjön i södra delen av lunden häckar smådopping och rörhöna. I markerna runt Kyrkängen i norr finns i maj och juni möjlighet att höra höksångare och kornknarr. Under hösten kan man med fördel söka efter östliga fågelarter, t ex kungsfågelsångare, som rastar i lunden på sin väg söder ut.

De kungliga dovhjortar som finns i lunden är ättlingar till de dovhjortar som Johan III släppte ut i Ottenby lund år 1569 när hela Öland förklarades som kunglig jaktmark. Dovahjortarnas vinterstam skall hållas på 150 – 200 djur, det varierar från år till år.

Schäferiängarna

Vinterfodret till djuren på Ottenby bärgades under lång tid från ett mycket stort änggärde, Skogsgär-

Sommargylling (*Oriolus oriolus*)

Sydlig kärnsnäppa (*Calidris alpina ssp. schinzii*)

Skärfläcka (*Recurvirostra avosetta*)

En taltrast plockas med van hand ut ur ett nät vid Ottenby fågelstation.

Ottenby fågelstation och naturum

På södra udden finns, förutom fyren Långe Jan, Ottenby fågelstation, Ottenby naturum och restaurang Fågel Blå. Ottenby fågelstation har sedan 1946 bedrivit en omfattande ringmärkningsverksamhet som har resulterat i stor kunskap om fåglars flyttvägar, häcknings- och övervintringsområden. Mycket av denna kunskap får man som besökare i Ottenby naturum ta del av. I utställningen finner man bl a svar på hur fåglarna på olika sätt kan hitta sin väg över jordklotet, hur fågelflockar kan hålla ihop och samtidigt svänga åt samma håll och varför fåglar har olika utseende beroende på livsmiljö.

Kungsgården

Platsen där Kungsgården ligger har varit bebodd sedan järnåldern. ”Ottamby” eller ”Otenby” omnämns redan på 1200-talet och Ottenby betyder troligen byn vid udden. År 1539 fanns det nitton gårdar i byn. 1544 beordrar Gustav Vasa att byn ska rivas för att ge plats åt Ottenby kungsgård. I samband med Kungsgårdens uppförande infördes skyldighet för alla bönder på södra Öland att göra dagsverken på Kungsgården. Denna skyldighet varade i mer än 200 år. På Kungsgården, som fortfarande är i statlig ägo, finns idag ca 1 200 nötkreatur och ca 1 200 får som betar markerna i reservatet.

På gården drivs även en av Ölands största och modernaste mjölkkoobesättningar och sommartid finns ett konstgalleri.

det, som omfattade hela de nuvarande Schäferiängarna, södra delen av Ottenby lund och en del av dagens Västra mark. De betande djuren hölls från ängsgärdet tills man slagit och bärgat höet, därefter släpptes djuren på för efterbete. Detta traditionella ängsbruk bedrevs på de norra delarna av Schäferiängarna fram till 1940-talets början. Därefter började slätterarealen krympa och under 1960-talet upphörde slättern helt. Schäferiängarna nyttjades istället som betesmark från försommar till sen höst. 1988 återupptogs slätter med efterbete på en mindre yta av de nordligaste delarna av Schäferiängarna och i dag slås och efterbetas en area av 55 ha norr om Ängsvaktarstigen. Slätterängen är mycket artrik med upptill 40 arter av örter och gräs på en yta av en kvadratmeter. Här finns slätterberoende arter som t ex späd ögontröst och slätterblomma.

Ängarna är mycket viktiga för fåglarna, både som häcknings- och rastplats. På Schäferiängarna finns idag ett av Sveriges största och artrikaste bestånd av häckande vadare med bl a storspov, rödspov, rödbena och sydlig kärnsnäppa. På sandreveln öster om Schäferiängarna finns en av Sveriges större kolonier med skärfläckor. Under sensommaren och hösten förvandlas ängarna från häckplats till rastplats – först anländer de sydflyttande arktiska vadarna och senare under hösten de arktiska gässen. Under dagar med ”rätt” förutsättningar är under denna tid möjligt att uppleva fågelflockar på flera tusen individer.

Namnet Schäferiängarna är först känt från Linne’s öländska resa 1741, på tidigare kartor heter denna del av änggärdet Skogsgårdsängen.

Späd ögontröst (*Euphrasia stricta var. tenuis*)

Västra mark och Hingsthagen

Dessa utmarker i väster mot Kalmarsund benämndes på gamla kartor som Grytehagen. Numer är området uppdelat i två hagar – Västra mark och Hingsthagen. Mer parten av västsidans gräs- och tokmarker är mycket gamla utmarker som kontinuerligt har betats av nötkreatur, får och hästar. Stora delar av Västra mark och Hingsthagen utgörs av torrbackar med luddlösta, färsvingel och svartkämpar som några av de dominerande arterna. I fuktigare partier växer gräset älvväxing och ölandstok. Andra karaktärsarter i Västra mark och Hingsthagen är göknycklar, Johannesnycklar, krutbrännare, ängsskära, strandviol och fältvedel. Till de mer ovanliga växterna hör värkällört och flockarun.

De fåglar som sätter sin prägel på området är, i de buskrika markerna, framför allt arter som t ex hämpling, törnskata, törnsångare och ärtsångare. Till de mer ovanliga hör rosenfink och höksångare. Längre söderut längs med fyrvägen där Västra mark övergår till strandäng ses bla rosakar, strandskata, tofsvipa, smätärna och silvertärna.

T.h. Slätterblomma (*Parnassia palustris*)

Tänk på följande vid besök i reservatet!

- Inom Ottenby naturreservat råder tillträdesförbud för vissa områden (se karta), dessa är dock möjliga att besöka via de markerade lederna.
- Under jakttid är det förbjudet för allmänheten att vistas i Lunden. Varningsskyltar meddelar när jakt pågår.
- Det är inte tillåtet att köra bil eller annat motorfordon utanför anvisade vägar.
- Parkera endast på iordningställda parkeringsplatser.
- Det är inte tillåtet att tälta eller ställa upp husvagn inom reservatet.
- Man får inte göra upp eld.
- Hundar måste alltid vara kopplade inom reservatet.
- Det är inte tillåtet att plocka blommor eller att skada träd och buskar.
- Det är inte tillåtet att jaga, döda, fanga eller skada vilda däggdjur eller fåglar eller deras ungar. Insamlande av bon eller ägg eller på annat sätt störa djurlivet är inte tillåtet.
- Att inte skada eller ta bort fasta naturföremål eller ytbildningar.
- Att inte skada eller ta bort befintliga hägnadsanordningar.
- Att inte skräpa ner.
- Att inte på störande sätt utnyttja radio, gramfon eller liknande.

Ytterligare information

Länsstyrelsen i Kalmar län
391 86 KALMAR
010-223 80 00
www.lansstyrelsen.se/kalmar

naturum Ottenby
Ottenby 401
380 64 DEGERHAMN
0485-66 12 00
www.sofnet.org/naturum-ottenby

Naturreservat skapas för att skydda och bevara arter och livsmiljöer, återställa eller nyskapa värdefull natur eller för att gynna friluftslivet.

Produktion: hknaturfoto för Länsstyrelsen i Kalmar län.
Layout & text: Henrik Karlsson/N **Foto:** Henrik Karlsson/N.
[8 000 ex]. [Tryck: xxxxx] [201408].

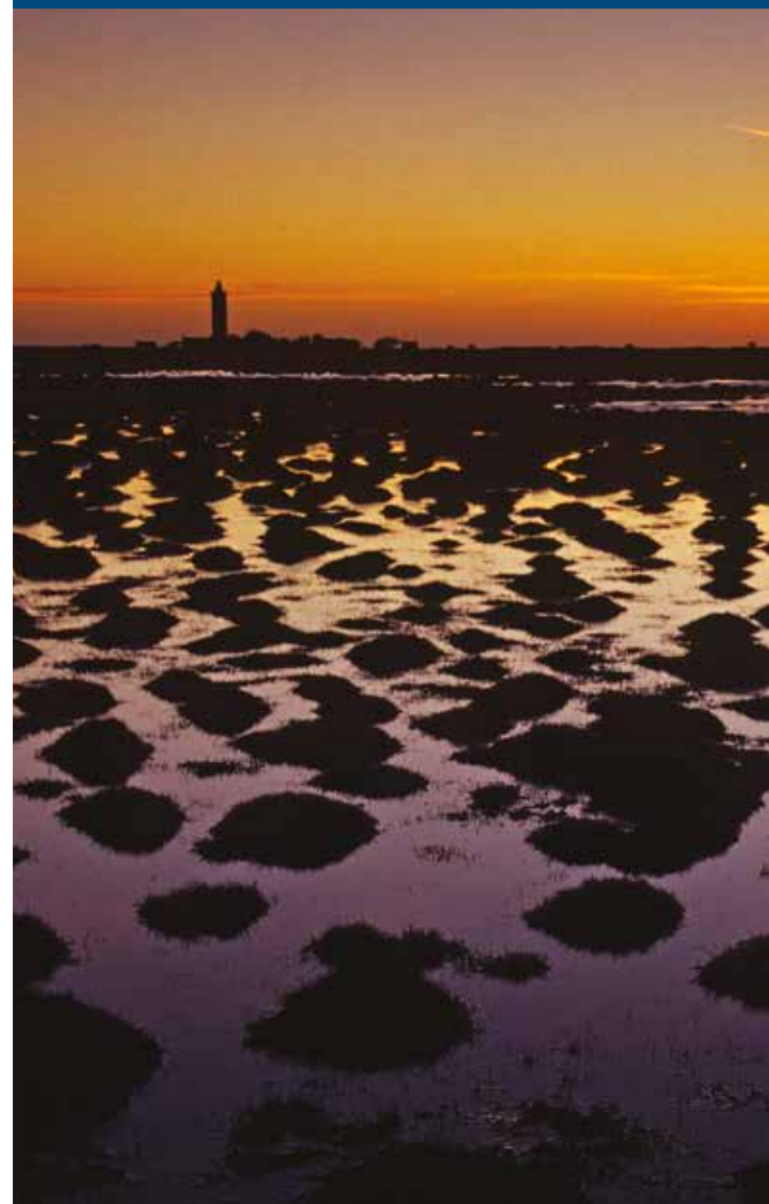
Länsstyrelsen
Kalmar län

NATURRESERVAT I KALMAR LÄN

Ottenby

- Parkering
- Information
- Soptunna
- Rastbord
- Vindskydd/gömsle
- Fågeltorn
- Stängselövergång
- Restaurang
- Matsäcksstuga
- Vandrarhem
- Skådarplattform
- Endast handikapparkering
- Rullstolsanpassad toalett
- Öppen mark
- Trädklädd mark
- Sand
- Åker
- Blöt mark
- Reservatsgräns
- Tillträdesförbud 1 april - 31 augusti
- Tillträdesförbud 1 april - 15 november
- Vägar
- Led anpassad för rullstol/barnvagn
- Västra markslingan 3,4 km
- Kyrkhamnsleden 5,7 km
- Norra Lundleden 3,9 km
- Skogsuddeslingan 1,5 km
- Annan stig
- Bebyggelse
- Långe Jan
- Fornminne

